

A magyar I. osztályú kosárlabdázók felnőtt pályafutásának elemzése

Gayer Balázs

Szeged, 2025.

Bevezetés

A kosárlabda nemcsak a világon, hanem Magyarországon is az egyik legelterjedtebb és legnépszerűbb sportág. A magyar kosárlabdázás elmúlt évtizedeit nézve vegyes kép bontakozik ki. A magyar férfi kosárlabda válogatott olimpiára utoljára 1964-ben jutott ki, legjobb olimpiai eredménye 1960-ból egy kilencedik hely. Világbajnokságra még nem jutott ki a csapat, Európa-bajnokságon 1999 után 2017-ben és 2022-ben vett részt. Női válogatottunk egyik legnagyobb sikere az 1980-ban elért olimpiai negyedik helyezése, 1998-ban világbajnokságon szerzett 10. helyezése, valamint 2023-ban Európa bajnokságon elért negyedik helyezés. A klubcsapatok közül a férfi csapatok az 1990-es és 2000-es években távol tartották magukat a nemzetközi kupaküzdelmekről, kivételt csak a Szolnok 2012-ben az EuroChallenge kupában nyert negyedik pozíciója jelentett. Az utóbbi néhány évben fellendülés tapasztalható, hiszen több férfi csapatunk is folyamatosan érdekelt az európai kupaküzdelmekben. Női vonalon a kilencvenes és kétezres években a nemzetközi kupákban csak két klubcsapatunk vett részt folyamatosan, bár eredményesen, a férfi vonalhoz hasonlóan a csapatok inkább a hazai bajnokságra koncentráltak¹. Az utóbbi évek üde színfoltja a sportágnak a Sopron női csapatának 2022-ben elért történelmi sikere, hiszen első magyar csapatként megnyerte az Euroligát. Férfi csapataink közül is egyre többen vesznek részt nemzetközi kupaküzdelmekben.

A fentiek természetesen „csak” számok, viszont a sport, sporttevékenység egyik fő sajátága a versenyzés, a sportoló célja a győzni akarás. Akár ellenféllel szemben, akár saját teljesítményével hasonlítjuk össze. Nagyon fontos, hogy milyen versenyrendszerben kell dolgoznia az adott sportolónak, hiszen maga a versenyrendszer hatással van sok tényezőre közvetlenül vagy közvetve. Ilyen például a struktúra, versenyképesség, módszer, finanszírozás, kereslet-kínálat stb. A versenyrendszereket a következőképpen oszthatjuk fel (Smith és Westerbekk, 2004)²: hierarchikus (kieséses-feljutásos), tagsági (sportszervezetek jogai, működésük), formátum (körmérkőzés, play-off stb.), kormányzás (döntéshozatal módja), munkaerő (idegenlégiósok, létszámkorlátozás), multiplicitás (bajnokságon belüli divíziók), pénzügyi csoportosítás (költségvetés, fizetés), integráció, disztribúció és professzionalizáció. A versenyrendszerek kialakítása a sportszövetségek feladata, a Magyar Kosárlabdázók Országos Szövetségét erős hagyományúság jellemzi a mai napig.

¹ <https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/6560/1/1014267VEZTUD20140103.pdf>

² Smith, A. – Westerbeek, H. (2004): The Sport Business Future. Houndmills: Palgrave

A fenti eredményekből jól kitűnik, hogy a kilencvenes évek „viszonylagos klubsikerei” és az utóbbi évek válogatottbeli és csapatsikerei között egy nagyobb lyuk tátong. Ebben az időszakban mind szerkezeti, mind gazdasági változások történtek a sportágban. Egyrészt 2012-ben létrejöttek az akadémiák, 2019-ben pedig a kormány bejelentette, hogy létrehozza az államilag elismert akadémiák rendszerét. Ennek keretén belül egy budapesti és három vidéki sportakadémia köthetett szerződést a minisztériummal. Másrészt gazdasági jellegű átalakulás keretein belül bevezetésre került az úgynevezett TAO. Ez új alapokra helyezte a finanszírozást. A vállalkozásuk ugyanis adójuk egy részét sportszervezetekhez vagy sportszövetséghez juttathatják, így egy speciális finanszírozás alakult ki. Ez 2011-ben forradalmi változás volt a sport életében, így 13 évvel a bevezetése után a folyamatos TAO fennmaradása körüli bizonytalanság újabb kérdéseket vet fel: ilyenek például a pénzügyi kérdések, hiszen ezek a bevételek tulajdonképpen teljesítmény nélkül áramlanak a klubokhoz.

Ebben a hosszú „eredménytelen” időszakban fontos szabályváltoztatások is történtek. 2008-ban vezette be a szövetség azt a szabályt, hogy mérkőzésenként csapatonként 4 külföldi játékos nevezhető, de két magyarnak egyszerre pályán kell lennie. 2011-ben újabb változtatás lépett életbe, mégpedig innentől csak három külföldi játékost lehetett nevezni csapatonként egy mérkőzésre. Ekkor vette kezdetét az a tendencia, amellyel részben a szabályokat játszották ki a csapatok, hogy honosítási hullám kezdődött. 2019-ben vezették be az úgynevezett „fiatal szabályt”, aminek értelmében az első félidőben egy magyar játékosnak pályán kellett tartózkodnia. Ez a szabály 2024-ben kivezetésre került. Ezek a változtatások egyértelműen a magyar játékperceket kívánták növelni. ³

Az akadémiai rendszer és a TAO bevezetésének részbeni célja az egységes utánpótlás kialakítása volt. Mivel a bevezetésük óta eltelt körülbelül 10-14 év, így ha összehasonlítjuk ezt a tényt az elmúlt évek válogatottbeli és klubsikereivel, azt is mondhatnánk, hogy elérték céljukat a változtatások. A dolgozat ennek valódi hátterét próbálja megvilágítani.

³ <https://www.utanpotlassport.hu/2024/10/24/nem-valt-be-a-fiatalszabaly-mi-jon-utana>

Célkitűzés

A bevezetésben említett szövetségi változtatások egyik célja az egységes utánpótlás kialakítása volt. Az intézkedések óta jó néhány év eltelt. Ha figyelembe vesszük, hogy ma Magyarországon még működik az 1960-as években bevezetett sportiskolai rendszer, a 2010-es évektől a mindennapos testnevelés, kiemelt és szövetségi akadémiák jöttek létre, a TAO rendszer megszületett, az elmúlt években új létesítmények épültek, akkor azt mondhatjuk, hogy az utánpótlás szervezeti kerete kellően megalapozott. Ha ehhez hozzávesszük, hogy az elmúlt másfél évtizedben a sporttudomány is komoly fejlődésen ment keresztül, sporttudományi fejlesztések láttak napvilágot, akkor nyugodtan kijelenthetjük, hogy humán oldalról is kellően biztosított, illetve alátámasztott az utánpótlás nevelés.

A TAO bevezetése és az akadémiái rendszer létrejötte óta tulajdonképpen egy generáció kifutott, a kosárlabda eredményessége válogatott és klubszinten egyaránt pedig jól látszik. A dolgozat egyik célja, hogy rálátást biztosítson az akadémiái rendszer eredményességére. Ezt értelemszerűen több aspektusból vizsgálja a dolgozat, a teljesség igénye nélkül.

Elsőként demográfiai kérdéseket vizsgáltam, majd a dolgozat fő részében összehasonlítom az akadémiái rendszer előtti és akadémiái rendszer alatti időszakot, a játékosok szerepköreit illetően. Az a legfontosabb célom, hogy rálássunk mekkora és milyen különbség van a jelzett két időszak között: például hány év kell egy játékosnak ahhoz, hogy bekerüljön az A csapat keretébe, hány év kell ahhoz, hogy valakiből stabil kezdőjátékos legyen, illetve hogyan változnak és milyen mértékben ezek a szerepkörök a játékosok pályafutásának előrehaladtával.

Az is célja a dolgozatnak, hogy a vizsgált csoporton belül megjelölje azokat a pozitív és negatív tényezőket, amelyek a játékosok válaszai alapján befolyásolták pályafutásukat. Szeretnénk összefüggést találni a pozitív és negatív tényezők között, illetve a szerepkörök alakulása és a különféle tényezők között.

Természetesen sok kisebb célt fogalmaztam meg, a terjedelmi korlátok miatt a dolgozat csupán erre korlátozódik.

Anyag és módszer

A dolgozat aktív és visszavonult magyar állampolgárságú NBI./A csoportos kosárlabdázók pályafutását elemzi. Időben a 2022/23-as, illetve a 2023/24-es szezonban történt a vizsgálat. Az online kérdőív 31 kérdést tartalmaz, széles spektrumon vizsgálja és elemzi a válaszadók pályafutását. A kitöltők között döntően ma is aktív kosárlabdázók szerepelnek, férfiak és nők egyaránt. A kérdőívet, amelyet a Magyar Kosárlabdázók Országos Szövetsége is támogatott, és kiküldött minden első osztályú A csoportos csapatnak, végül 96 játékos töltött ki. Ebből 10 kérdőív selejtezésre került, így 86 releváns kérdőívvel dolgoztam. A 86 releváns kitöltőből 67 férfi és 20 nő. Ha teszünk egy olyan összehasonlítást, hogy hány olyan játékos töltötte ki a kérdőívet, aki az akadémiai rendszer előtt, illetve után lett NBI./A csoportos játékos, akkor a következő eredményre jutunk. Olyan játékos, aki az akadémiai rendszer bevezetése előtt lett NBI./A csoportos játékos összesen 18 volt. Olyan játékos pedig, aki az akadémiai rendszer bevezetése után lett A csoportos játékos összesen 69 volt. A fiatal szabály alatt felkerült játékosokat azért nem vizsgáltuk külön, mert azok eredményei nem torzították jelentős mértékben az összadatokat.

A dolgozat első része demográfiai adatokat vizsgál úgy, mint a kitöltők neme, életkora. Ebben a részben vizsgálja a dolgozat, hogy a kitöltő játékosok melyik megyében, azon belül milyen jellegű településen laktak. Itt egyszerű százalékszámítást használtam, illetve szórást (SD). A demográfia után pedig a kitöltő játékosok pályafutását elemzi a dolgozat több aspektusból. Elsősorban a dolgozat gerincét az képezi, hogy a játékosok milyen szerepköröket töltöttek be, és ez hogyan változott az pályafutásuk előrehaladtával. A szerepkörök között 4 szerepet jelöltem meg. A kosárlabdát 5:5 ellen játszik. Ennek megfelelően, aki kezdő játékos, azaz tagja a kezdő öt játékosnak. Aki a rotáció aktív tagja, az nem kezdő játékos, hanem a kezdés pillanatában a cserepadon ül, de a mérkőzés folyamán folyamatosan becserélésre, és lecserélésre kerül. Az a játékos pedig, aki a rotáció passzív tagja, az döntően a cserepadon kap helyet, és alig vagy egyáltalán nem játszik. Az a játékos pedig, aki nem kerül keretbe, az értelemszerűen nem kerül be a nevezhető 12-es játékoskeretbe. A szerepköröket függvény ábrázolja, Jamowi statisztikai táblázatkezelő alkalmazás segítségével variancia analízis, illetve T-próbát és korrelációt alkalmaztam.

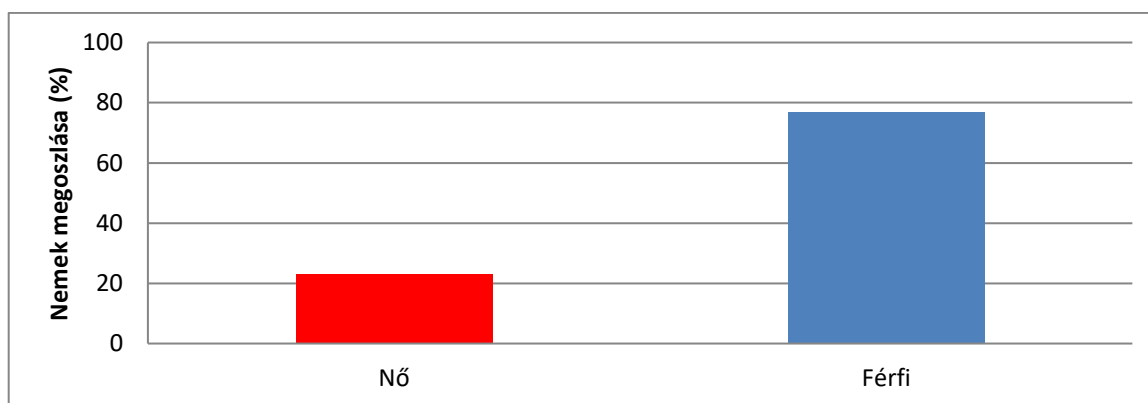
A dolgozat utolsó részében azokat a pozitív és negatív tényezőket elemzem, amik a kitöltő játékosok szerint vagy pozitívan, vagy negatívan befolyásolták az ő pályafutásukat. Ezt százalékos formában egy-egy táblázat ábrázolja.

Eredmények

1, Demográfia

A kitöltő játékosok közül a férfiak nagyobb hajlandóságot mutattak a válaszadásra, hiszen a kitöltők 77 %-a (67 db) férfi, 23 %-a (20db) nő volt (**1. ábra**). Figyelembe véve, hogy Magyarországon az NBI/A csoportjában férfi és női vonalon összesen 26 csapat szerepel, amelyből ha számba vesszük a külföldi játékosok számát, és a 12 nevezhető játékost, az azt jelenti, hogy átlagosan 7 játékos magyar, tehát összesen körülbelül 182 játékos jöhetett szóba a kitöltésnél, ami 47.8 %-os kitöltési arányt jelent. Természetesen azt is látni kell, hogy a kitöltők között van 18 játékos, akik az akadémiák bevezetése előtt lettek NBI/A csoportos játékosok, és ők már nem aktív játékosok, tehát ez némileg torzítja az arányt, de százalékosan ez még mindig 38 %-os kitöltésnek felel meg.

N=87

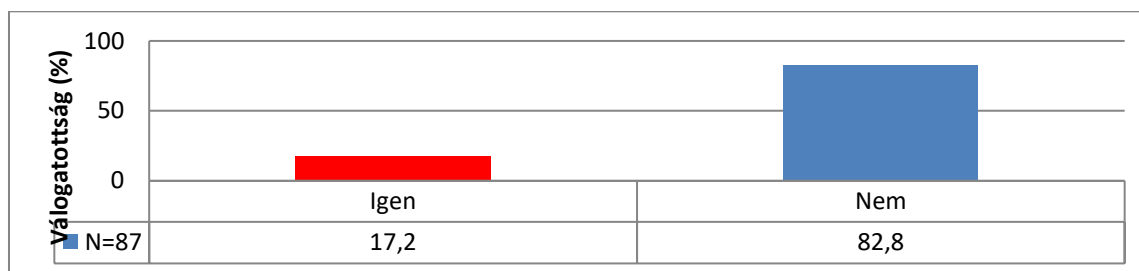
1. ábra: a kitöltő játékosok nemi arányának százalékos megoszlása

Érdekes látni a kitöltők életkorát is, hiszen a legfiatalabb egy 16 éves férfi volt, míg a legidősebb egy 82 éves férfi. A kérdéseikre adott válaszokból jól kirajzolódik, hogy nagy különbség van több téren is az akadémiai rendszer előtti és az akadémiai rendszer alatti állapotok között. A 87 kitöltő játékos átlagéletkora 41 év, a szórás értéke 4.24.

Arra is kíváncsi voltam, hogy az általam vizsgált csoportban kik voltak már felnőtt válogatottak, és hányszor szerepeltek a nemzeti válogatottban (**2. ábra**). A diagramon jól látszik, hogy alacsony az igenek száma. A válaszolók 17.2 %-a már volt válogatott, míg 82.8 %-a nem. Ha teszünk egy összehasonlítást az életkorokkal, akkor az alacsony százaléku igenek az idősebb játékosokból adódtak össze, ők életkorukból adódóan többször szerepelhettek már a válogatottban, míg az fiatal életkorúak értelemszerűen kevesebbszer, így

ők képviselik a nem oszlopot.

N=87

2. ábra: felnőtt játékosok válogatottbeli szereplése százalékosan

Amennyiben ezt a diagramot összevetjük a válogatottság számával (**1. táblázat**), akkor az előző diagramnál tett feltételezésem itt igazolódik, hiszen az igeneken belül nagyon magas a sokszoros válogatottság, 46.7 %-a több mint ötvenszeres válogatott, 20 %-a több mint tízszeres, 33.3 %-a pedig tíznél kevesebb válogatottsággal rendelkezik.

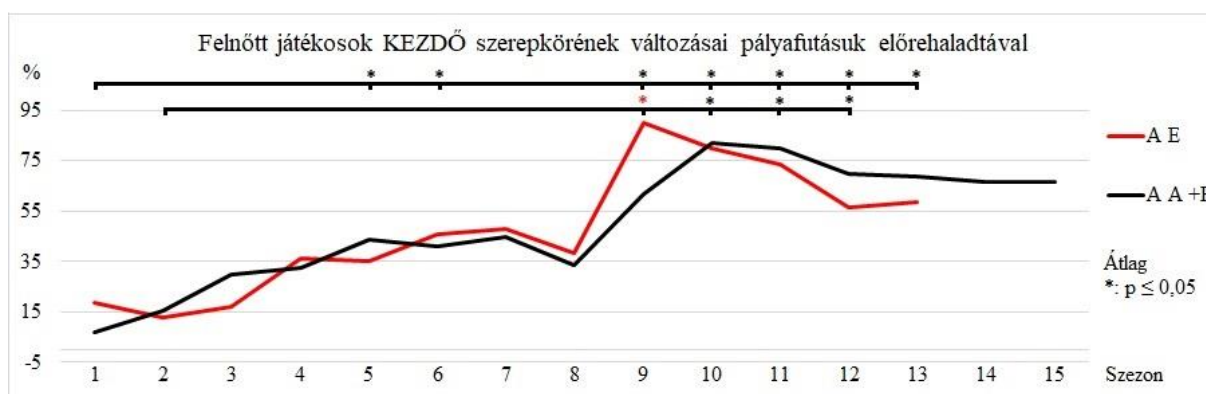
	<10	>10	>50
Felnőtt (N=15)	33.3 %	20 %	46.7 %

1. táblázat: a válogatottsággal rendelkezők megoszlása

2. Szerepkörök

A szerepköröket illetően vizsgálat során húztam egy választóvonalat. 2012-től működnek hazánkban a kosárlabda akadémiák, így ebben a témakörben ezt tekintettem kiindulópontnak, kvázi húztam egy függőleges választóvonalat az akadémiái rendszer előtti időszak és az akadémiái rendszer alatti időszak között. Az alábbiakban így az AE jelzés az akadémiái rendszer előtti időszakot jelenti, míg az AA jelzés az akadémiái rendszer alatti, tehát 2012 időszakot napjainkig.

Nézzük tehát első körben azt, hogyan alakult a vizsgált csoportunkban a játékosok kezdő szerepköre az akadémiái rendszer előtt és alatt pályafutásuk előrehaladtával (3. ábra).

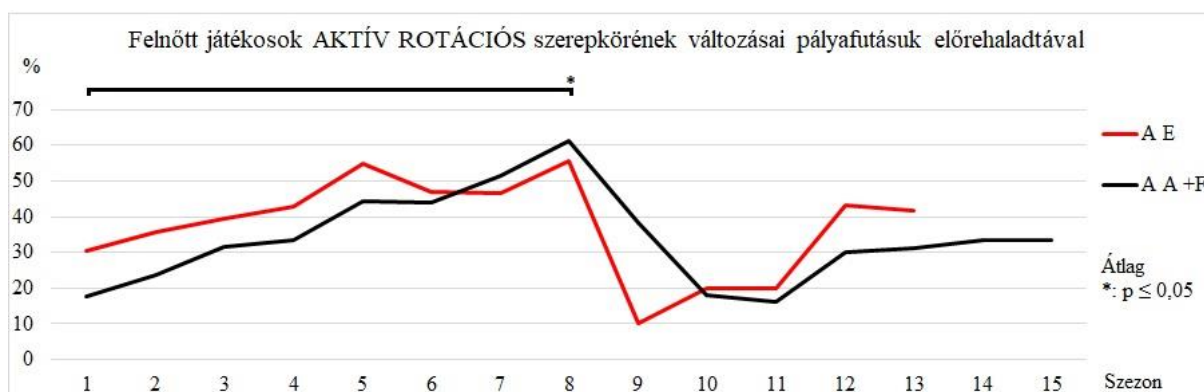

3. ábra: felnőtt játékosok KEZDŐ szerepkörének változásai pályafutásuk előrehaladtával

A diagram alapján megállapítható, hogy a két időszakban a játékosok első évükben alacsony százalékban voltak azonnal kezdő játékosok, némileg az akadémia előtti időszakban magasabb százalék látható, ebben a tekintetben szignifikáns különbség nem látszik a két időszak között. A második szezonig az akadémia előtti időszakban némi csökkenés tapasztalható, míg az akadémia alattiban apró növekedés, így a második szezonra ez a kis különbség kiegyenlítődik. A második évtől az akadémia alatti időszak meredekebben ível felfelé, az akadémia előtti pedig a harmadik évtől. A negyedik szezontól mindkét időszakban lassan fokozatosan válnak a játékosok kezdővé. Mindkét időszakban érdekes módon a hetedik és nyolcadik szezon között van szembetűnő visszaesés, viszont a nyolcadik szezontól mindkét időszakban meredek emelkedés látható, az akadémiai előtti időszak a kilencedik szezonig meredeken ível, az akadémiai alatti pedig kissé laposabban, de határozottan a tizedik évig. Az akadémiai időszak előtt az látható, hogy a plafont a kilencedik szezonra éri el a játékosok, innen lassan, de fokozatosan csökkenés látható, a tizenkettedik szezontól stagnál a játékosok

kezdő szerepköre. Az akadémiai alatti időszakban a csúcst a tizedik szezonnál érik el a játékosok, innentől apró megtorpanással ugyan, de stagnálás figyelhető meg.

A következő ábrán azt néztem, hogy azok a játékosok akik nem tagjai a kezdő ötösnek, de szerepelnek a tízenkettes játékoskeretnek, és ott vannak a cserepadon, és csereként folyamatosan játéklehetőséghez jutnak, tehát rotálva vannak, azoknak a rotációs százaléka, szerepköre hogyan alakul az évek alatt (4. ábra).

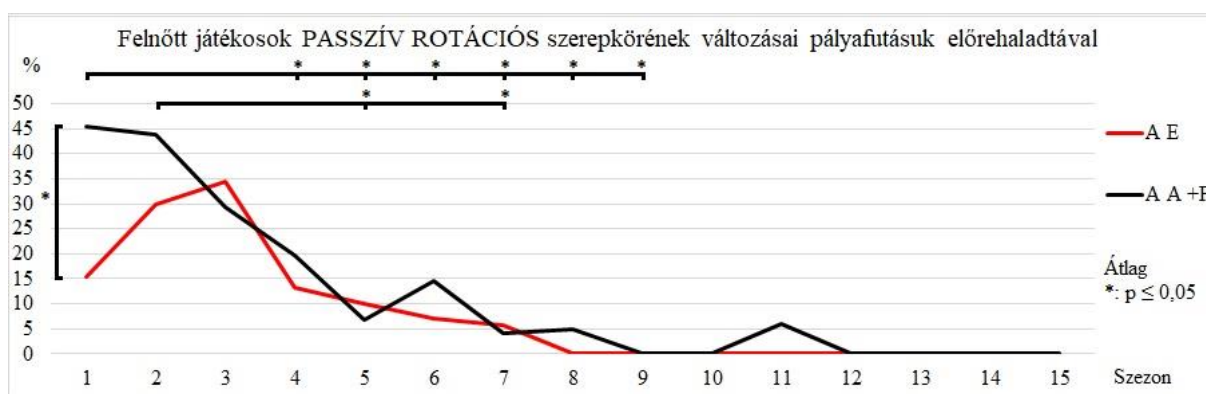

4. ábra: felnőtt játékosok AKTÍV ROTÁCIÓS szerepkörének változásai pályafutásuk előrehaladtával

Ezen az ábrán az látható, hogyan alakult a vizsgált csoportban a játékosok aktív rotációja szezonról szezonra. Ezen jól látszik, hogy a játékosok első évükben az akadémia előtti rendszerben körülbelül 10 %-kal magasabb az aktív rotációs arány, mint az akadémia alatti rendszerben. Ha összehasonlítjuk az előző diagrammal, ahol a kezdő szerepkört vizsgáltuk, akkor itt még összefüggés nem látható. Az első szezont követően az aktív rotáció mindkét rendszerben lassan, de fokozatosan emelkedik egészen az ötödik szezonig, ott apró stagnálás, sőt az akadémia előtti rendszer némi csökkenést is mutat. Azonban a nyolcadik szezon mindkét rendszer esetében már vízválasztó, ugyanis az aktív rotációs arány meredeken csökkenni fog innentől kezdve. Ha teszünk egy pillantást az előző diagramra, akkor itt már látható összefüggés a játékosok szerepkörének változásai között. Hiszen a kezdő szerepkör éppen a nyolcadik szezontól kezd meredeken emelkedni, evvel árhuzamosan pedig az aktív rotáció pedig csökkeni, tehát itt az összefüggés szemmel látható. Tulajdonképpen kéz a kézben halad mindkét rendszer esetében a kezdő és aktív szerepkör aránya. Az aktív rotáció a nyolcadik évtől az akadémia előtti rendszerben a kilencedik szezonig csökken, majd a tizedik évig emelkedik, némi stagnálás után gyors emelkedés tapasztalható a tizenkettedik szezonig, és onnantól stagnálás figyelhető meg. Ebben a rendszerben a kezdő szerepkör és az aktív rotáció is a tizenkettedik szezontól stagnál viszonylag magas százalékon, ez némileg

ellentmond az előző éveknek, de teljes képet akkor kapunk amikor összehasonlítjuk a passzív rotáció és kereten kívüli szerepkörrel. Az akadémia alatti rendszerben szintén a nyolcadik szezontól meredeken csökken a játékosok aktív rotációs aránya, ami szintén összefügg az előző diagram kezdő szerepkör alakulásával, hiszen ahogy emelkedik a nyolcadik évtől a játékosok kezdő szerepköre, úgy csökken az aktív rotációs arány. A tizedik szezoniig csökken, majd lassú emelkedést követően a tizenkettedik évtől stagnál az aktív rotáció. Teljes képet természetesen itt is akkor kapunk, ha összehasonlítjuk a passzív rotációs és kereten kívüli diagrammal.

Az alábbi ábrán a játékosok passzív rotációs szerepkörének alakulása látható évről évre. Azoknak a játékosoknak, akik tagjai a meccskeretnek, de játéklehetőséghez nem jutnak, tehát csupán ülnek a cserepadon, azaz a rotációnak passzív tagjai. Nézzük meg, hogy ez a szerepkör hogyan változik pályafutásuk során (5. ábra).

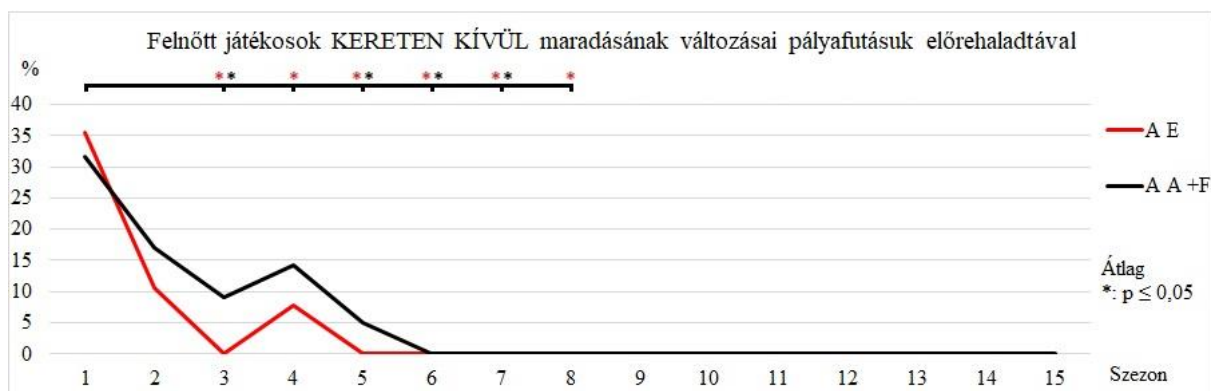

5. ábra: felnőtt játékosok PASSZÍVROTÁCIÓS szerepkörének változásai pályafutásuk előrehaladtával

Az ábrán óriási különbség látszik a vizsgált csoportban már az első szezont illetően, hiszen az akadémia előtti rendszerben csupán körülbelül 15 százalékos a játékosok passzív rotációja, addig az akadémia alatti rendszerben ez körülbelül 46 százalékos. Mindenféleképpen szintézisben kell vizsgálnunk az előzőekkel. Az akadémia előtti rendszerben a játékosok alacsony százalékon voltak kezdő játékosok, és majdnem hasonló százalékon voltak részesei a passzív rotációnak. Ha ezekhez hozzávesszük, hogy az aktív rotációs arány kétszer ekkorra, akkor nyugodtan állíthatjuk, hogy az akadémia előtti rendszerben a játékosok első A csoportos szezonjukban elsősorban az aktív rotációban voltak érdekeltek. Szeretném hangsúlyozni, hogy ez az első szezonra vonatkozik. Az akadémia alatti rendszerben az első évben nagyon magas a passzív rotációs arány, az előző diagramokkal összehasonlítva az látszik, hogy az első szezonban alacsony a játékosok kezdő szerepkörének

aránya (10 %), magasabb az aktív rotációs részvétel (kb. 20 %), és nagyon magas a passzív rotációs arány (kicsivel több, mint 45 %). Ebből jól kiolvasható, hogy az akadémia alatti rendszerben a játékosok első A csoportos évükben inkább a passzív rotáció tagjai voltak, nagyon kevesen lettek azonnal kezdő játékosok, vagy a cserepadról beszállva aktív szereplői a mérkőzéseknek. Ha teszünk összehasonlítást a játékosok első A csoportos szezonjukat illetően az akadémia előtti és alatti időszak között, akkor itt markáns különbség látható a játékosok szerepköreit illetően. Ugyanis amíg az akadémia előtti időszakban a játékosok elsősorban az aktív rotációnak voltak tagjai, addig az akadémia alatti rendszerben inkább a passzív rotáció résztvevői. Az első évet követően aztán ez az arány éppen ellentétesen mozdul el egymáshoz képest. Az akadémia előtti időszak esetében határozott emelkedés látható, míg az akadémia alatti időszaknál a kezdeti lassú csökkenést, határozott esés követi. Körülbelül a harmadik szeonnál metszik egymást, majd az akadémia előtti időszak apró kilengését követően a harmadik évet követően érik újra utól egymást. Ettől a aszezontól kezdve viszont mindkét rendszer esetében nagyon határozott, stabil csökkenés tapasztalható. Az akadémia előtti időszak esetében ez folyamatos csökkenést mutat, és a nyolcadik szezonra fut ki nulla százalékra. Ami azért is érdekes, mert éppen a nyolcadik szezonban éri el az aktív rotáció a csúcát, és ettől az évtől emelkedik a játékosok kezdő szerepkörének százalékos aránya is. Magyarul nyolc A csoportban eltöltött esztendő kellett ahhoz a játékosoknak, hogy a passzív rotációs szerepből a rotáció aktív tagjai legyenek, vagy éppen kezdő játékoská válhassanak. Az akadémia alatti időszak esetében az ötödik szezonig folyamatos, stabil csökkenés látható a passzív szerepkört illetően, itt az ötödik és hatodik év között látható emelkedés, a hatodik szezont követően csökkenés, majd stagnálás látható, a passzív rotációs százalék a kilencedik szezonra fut ki nullára, tehát egy évvel később, mint az akadémia előtti rendszer esetében láthattuk, ilyen értelemben markáns különbség a két időszak között tehát nem látszik. Amennyiben az akadémiai rendszer alatt is összehasonlítjuk a kezdő, aktív rotációs és passzív rotáció szerepkörének egymáshoz viszonyított alakulását, akkor a diagramok alapján megállapítható itt is az a tény, ahogy csökken a játékosok passzív rotációs százaléka, úgy emelkedik az aktív rotációs arány, illetve a kezdő szerepkör. Ezt az időszakot illetően is az a megállapítás helyénvaló, hogy nyolc, illetve 9 szezon kellett ahhoz a játékosoknak, hogy kikerüljenek a passzív szerepkörből, és előbb aktívan rotált, majd kezdő játékosokká váljanak.

Az utolsó ábránk pedig azoknak a játékosoknak az arányát, illetve változását mutatja évről-évre, akik tagjai ugyan az A csoportos egyesületnek, közös edzéseken vesznek például részt, viszont nem kerülnek be a tizenkettes keretbe sem **(6. ábra)**.

6. ábra: felnőtt játékosok KERETEN KÍVÜL maradásának változásai pályafutásuk előrehaladtával

A játékosok első A csoportos évében igen magas azoknak a játékosoknak az aránya, akik nem kerülnek be a meccskeretbe, némileg az akadémia előtti időszakban ez magasabb. Ha az első évet illetően nézzük az akadémia előtti időszakot, akkor az látszik, hogy a játékosok első A csoportos évükben nem kerültek be a tizenkettes keretbe, akik pedig bekerültek azok nagy része az aktív rotáció tagja lett, kisebb része kezdő, illetve passzív rotációs szereplő. Amennyiben ugyanezt az összehasonlítást elvégezzük az akadémia alatti időszakban, akkor markáns különbség látható a két időszak között az első évet illetően, ugyanis az akadémia alatt a játékosok első évükben elsősorban kereten kívül maradtak, amennyiben mégis keretbe kerültek, akkor pedig a passzív rotációnak voltak tagjai. A kereten kívüliség mindkét rendszer esetében az első év után nagyon határozottan csökken a harmadik évig, az akadémia előtti időszak nullára is csökken, de mindkettő esetében aztán némi emelkedés látszik, majd csökkenést követően az akadémia előtti időszakban a kereten kívüliség az ötödik évre csökken nulla százalékra, míg az akadémia alatti időszaknál a hatodik évre fut ki nulla százalékra. Teljes képet ebben az esetben is akkor kapunk, ha összehasonlítjuk az előző három diagrammal. Ebben az esetben az akadémia előtti időszakban ahogy csökken a játékosoknak a kereten kívüli aránya, úgy emelkedik a passzív rotáció százaléka, tehát akik lassan keretbe kerülnek, azok a passzív rotáció tagja lesznek. Az első három év a vízválasztó ilyen tekintetben, hiszen ahogy csökken a kereten kívüliség aránya, úgy emelkedik a passzív rotációs százalék. Innen a kereten kívüliség némileg emelkedik, aztán az ötödik évre nullára csökken, evvel párhuzamosan folyamatosan csökken a passzív rotáció aránya, és mindkettővel arányosan és stabilan emelkedik az aktív rotációs illetve kezdők aránya. Amennyiben ezt az összevetést alkalmazzuk az akadémia alatti időszaknál, akkor az látszik, hogy mind a kereten kívüliség, mind pedig a passzív rotáció folyamatosan csökken. Evvel párhuzamosan, kisebb mértékben ugyan, de stabilan emelkedik az aktív

rotáció és a kezdő játékosok aránya. Amiből az olvasható ki, hogy akik keretbe kerülnek, lassan, de biztosan kerülnek át egyik szerepkörből a másikba, és válnak kereten kívüli játékosból kezdő játékosná.

Összességében elmondható, amennyiben egymás mellé tesszük a négy ábrát, akkor azon szempontok alapján, amelyeket vizsgáltam, és az általam vizsgált csoportban, akkor az akadémia előtti időszakban 3-4 év kellett egy játékosnak ahhoz, hogy keretbe kerüljön, míg az akadémia alatti időszakban körülbelül 6 év alatt vált egy játékos kerettaggá. Viszont mindkettő rendszerre igaz a válaszok és a diagramok alapján, hogy körülbelül nyolc év alatt lett egy játékosból aktív szereplője egy csapatnak, akár kezdőként, akár a rotáció aktív tagjaként. Természetesen kisebb ingadozások ezt követően is látszanak, ebben szerepet játszhatnak olyan tényezők, amelyeket én nem vizsgáltam (például sérülések). Az is látszik, és különbség a két időszak között, hogy az akadémia előtti időszakban korábban dobták be edzőik a játékosokat a mérkőzésekbe, mint az akadémia alatti időszakban, viszont az ingadozások is sokkal nagyobbak az egyes szerepkörökön belül, és a szerepkörök között az akadémia előtti időszakban, mint az akadémia alattiban.

Vizsgáltam a kérdőívben a játékosok átigazolásait is pályafutásuk során, ennek lényege, hogy összefüggés mutatkozik az akadémiai rendszer előtti (**2. táblázat**) csoportnál az átigazolások száma a passzív kerettag szerepkörből való előrelépés és az ahhoz szükséges lejátszott szezonok között. Akiknek több igazolása volt, annak később sikerült előre lépnie.

Felnőtt játékosok átigazolásszámának és játékban vállalt szerepköreinek összefüggése		
AE	Átigazolásszám "KK" = 0	Átigazolásszám "PK" = 0
Szezonok száma "KK" = 0	Pearson's r= 0,04	
Szezonok száma "PK" = 0		Pearson's r= 0,888***

2. táblázat: az akadémiai rendszer előtti időszakban a játékosok átigazolásainak és a szezonok számai

Az akadémiai rendszer alatti csoportnál (**3. táblázat**) pedig összefüggés mutatkozik az átigazolások száma a keretbe kerülésbe való előrelépés és az ahhoz szükséges lejátszott szezonok között. Akiknek több igazolása volt, annak később sikerült előre lépnie.

Felnőtt játékosok átigazolásszámának és játékban vállalt szerepköreinek összefüggése		
AA	Átigazolásszám "KK" = 0	Átigazolásszám "PK" = 0
Szezonok száma "KK" = 0	Pearson's r= 0,396*	
Szezonok száma "PK" = 0		Pearson's r= 0,214

3. táblázat: az akadémiai rendszer alatti időszakban a játékosok átigazolásai és a szezonok száma

Szezonok száma "KERETEN KÍVÜL" maradás megszűnéséig

Szezonok száma "PASSZÍV KERETTAG" megszűnéséig

Átigazolások szám "KERETEN KÍVÜL" maradás megszűnéséig

Átigazolások szám "PASSZÍV KERETTAG" megszűnéséig

3. Pályafutást befolyásoló pozitív és negatív tényezők

Vizsgálatom arra is kiterjedt, hogy melyek azok a tényezők, amelyek a játékosok válaszai alapján pozitívan, illetve negatívan befolyásolták felnőtt pályafutásukat. Legelőször tekintsük át a pozitív tényezőket (**4. táblázat**).

	Edző	Csapat	Verseny	Család
Felnőtt (N=50)	24 %	26 %	46%	22 %

4. táblázat: felnőtt játékosok pályafutását pozitívan befolyásoló tényezők

Arra a kérdésre, hogy „Sorolja fel azokat a pozitív tényezőket, amelyek pozitívan befolyásolták a felnőtt pályafutásukat” összesen 50 játékos válaszolt. Előfordult olyan is, akik több választ jelöltek meg egyszerre, így értelemszerűen a százalék nem 100 százalékra jön ki. A válaszoló játékosok négy olyan pozitív tényezőt emeltek ki, amelyek saját bevallásuk szerint pozitívan alakították pályafutásukat: edző, csapat, verseny, család. A legnagyobb arányban a versenyt jelölték meg a kitöltők, szinte kétszer annyian, mint a többi tényezőt. Közel azonos mértékben szerepel az edző személye és a csapat. Mindhárom tényező szoros kapcsolatban áll egymással, és ha ebből a szempontból vizsgáljuk, akkor ebből már a „profi” szemlélet rajzolódik ki. Nyilván ez összefüggésben van a folyamatos fejlődés iránti igénnyel, illetve felnőttekről lévén szó a megélhetésről. Kilóg a sorból a család, mint olyan, hiszen eltér a másik három tényezőtől. A család, mint intézmény nem a versenykategória része, mint támogató háttér viszont nagyon fontos tényező. Ennek köszönhető feltételezésünk szerint az önmagában jelentős százaléka. Az edző önmagában nagy százaléka jelentős tényező, azt a feltételezésünket erősíti, hogy nemcsak utánpótlásban, hanem felnőtt korosztályban is szoros kapcsolat áll fenn edző és játékos között, ebben a bizalomnak nagy szerepe van. A csapat, mint pozitív tényező is jelentős szerepet játszik, ez azt a feltételezésünket erősíti, hogy nem feltétlenül az a fontos kik vannak egy csapatban, hanem elsősorban az, hogy milyen az együttműködés minősége.

Tekintsük át a felnőtt játékosok pályafutását negatívan befolyásoló tényezőket (**5. táblázat**).

	Sérülés	Edző	Csapat
Felnőtt ((N=24)	51.5%	33.3 %	15.2 %

5. táblázat: felnőtt játékosok pályafutását negatívan befolyásoló tényezők

A játékosok felsorolásában, ami a negatív tényezőket illeti megjelent a sérülés, az edző és a csapat. A legnagyobb arányban a sérülés szerepel, amit aligha kell indokolni, felnőtt játékosok esetében egy sérülés egyrészt anyagilag is befolyásolhatja az életét, megélhetését. Másrészt evvel is összefüggésben egy sérülés végzetes is lehet, nemcsak a pályafutást illetően természetesen. Az edző személye és a csapat hasonló arányban szerepel. Látható tehát, ha összehasonlítjuk a pozitív tényezőkkel, akkor mindkettő esetében igaz az a feltételezésünk, hogy nemcsak pozitív, hanem negatív is lehet. A csapat, mint negatív tényező háttérben állhat az például, hogy a csapattagok nem bíznak egymásban, nincsenek célok, esetleg nincs kellő pszichológiai háttér, hiányoznak a közös értékek, normák. Nyilván lehetne még sorolni, de a válaszok között ezek a tényezők húzódnak meg. Látjuk tehát, hogy az edző személye nemcsak pozitívan alakíthatja valakinek a felnőtt pályafutását, hanem negatív értelemben is. Ebben az esetben is számos háttértényező lehet. A teljesség igénye nélkül ilyen lehet például az edző kommunikációja, a játékosok iránti tisztelete, következetlensége, az edző hiányzó érzelmi intelligenciája, jutalmazás, pozitív visszajelzés hiánya például, mind-mind fontos tulajdonság az edző részéről.

Összességében megállapítható a vizsgált csoportunkban a megadott válaszok alapján, hogy a tényezők között vannak átfedések, lehetnek olyan tényezők, amelyek akár pozitívan, de evvel egyidőben negatívan is befolyásolhatja valakinek a karrierjét. Természetesen azt figyelembe kell venni, hogy egy játékos esetében több évnyi pályafutásról van szó, egy-egy tényező pillanatnyi állapotot tükröz, ugyanez a tényező például pár év múlva teljesen más kontextusban jelenhet meg. Magyarul, ami ma pozitív a pályafutást illetően, ugyanez évekkel később negatív is lehet: változhat például az edző személye, a csapat összetétele stb-stb.

Eredmények és megbeszélés

A demográfiai adatokból egyértelműen kirajzolódik, hogy – előzetes feltételezésemmel – ellentétben a férfiak nagyobb hajlandóságot mutattak a kérdőív kitöltése kapcsán, mint a nők. Az életkor tekintetében is nagy szóródás figyelhető meg, hiszen nagyon sok igen fiatal játékos vett részt a kutatásban, ugyanakkor sok a jóval idősebb is, igazából a harmincas korosztály hiányzik a kitöltésből. Ezek természetesen valamelyest torzítják az adatokat, de nem számottevően. Hiszen másként látja ma egy ötvenéves volt játékos a saját pályafutását évtizedeket követően, pláne más rendszerben, mint azok a fiatalok, akik még csak éppen most kezdték A csoportos pályafutásukat.

A játékosok pályafutásukat, szerepkörüket illetően látszik különbség az akadémiai rendszer előtti és alatti időszakot illetően. Fontos különbség a két rendszer között, hogy az akadémiai rendszer előtt körülbelül 3 év kellett ahhoz, hogy valakiből egyáltalán kerettag legyen, míg az akadémia alatti időszakban ez inkább 6 év. Gyorsabban lehetett tehát az első csapat közelébe férközni az akadémiai rendszer előtt. Természetesen ennek több oka is lehet, ha összehasonlítjuk ugyanakkor ezt a tényt azokkal a pozitív tényezőkkel, amelyeket a játékosok megjelöltek, akkor a verseny, mint olyan ebben fontos szerepet játszhat. Akadémia keretein belül ugyanis, elsősorban a nagyobb létszám miatt is nagyobb a versenyzés a játékosok között. Más lehet a kiválasztási szempont is, de erre a vizsgálatom már nem terjedt ki. Abban viszont hasonlóság van mindkét rendszer között, hogy hozzávetőlegesen nyolc év kellett ahhoz, hogy valakiből stabil A csoportos játékos legyen. Azért azt meg kell jegyezni, hogy az akadémiai előtti időszakban bár korábban váltak a játékosok A csoportos kerettaggá, de az ingadozások is nagyobbak voltak az egyes szerepkörök között. Ilyen értelemben tehát az akadémia rendszer alatt bár több idő kell a kerettagsághoz, az nagyobb stabilitást mutat. Ez is inkább abba az irányba mutat, hogy a nagyobb verseny az akadémiákon belül a minőségibb kiválasztás irányába mutat, és valóban azok kerülnek be, akik teljesítményük alapján ezt valóban megérdemlik.

Mindezeket összehasonlítva azokkal a pozitív és negatív tényezőkkel, amelyeket a kitöltő játékosok megjelöltek, megállapítható, hogy a diagramok között, illetve a diagramok és a tényezők között is vannak átfedések, összefüggések. Ilyen például a fent említett verseny, ami persze hathat negatívan is, az általunk vizsgált csoportban pozitív tényezőként is szerepel, ez is azt a feltételezésünket erősíti, hogy a nagyobb versenykövetelmény nagyobb teljesítményre sarkall, pozitívan hat a játékos teljesítményére, elsősorban hosszú távon.

Részben ezért is mutat az akadémiai rendszer alatt kisebb ingadozásokat a szerepkörök változó aránya. A sérülést is fontos ezzel összefüggésben megemlítenünk, hiszen túl azon, hogy profi sportolókról van szó, akiknek ez a megélhetési forrásuk is, tehát egy sérülés bevételkiesést is jelent a számukra, itt arról is szó van, hogy a sérülés maradandóan befolyásolhatja a játékos pályafutását, előfordulhat, hogy a sérülést követően maradandó károsodás marad fenn, így a játékos nem lesz képes hasonló szinten sportolni, így kiesik a játékosársakkal való versenyzésből részben, vagy egészben.

Az eredmények alátámasztják Balogh Lászlónak⁴, a debreceni egyetem sporttudományi intézetének szavait: „Az utánpótlás-nevelés nem 100 méteres sprint, sokkal inkább maratoni, tele gátakkal és akadályokkal. Ezek közül a gátak közül, ha minél többet ki tudunk iktatni, akár a sporttudomány, akár az edzői tapasztalat, vagy a megfelelő pedagógiai munka, akár az edzők képzési rendszere által, már valóban sikeresek lehetünk, felnőtt korra. Ugyanis a cél nem egy jó U14-es vagy U16-os csapat, válogatott felépítése. Nézzük meg, vannak erre kiváló statisztikák, mennyi korosztályos válogatott, „tehetségnek” tartott gyermek kallódik el, és felnőttkorában már nemhogy nem lesz válogatott, de a kosárlabdát is abbahagyja! A cél az egyéni fejlesztés, hogy felnőttkorban nemzetközi szintű, testi és lelki egészségben eltöltött, hosszú, eredményes pályafutással rendelkező sportembert neveljünk. Igen, nem sportolót, mert sportolók lesznek, de a mérkőzéseket a sportemberek nyerik meg. Az utánpótlás-nevelés szóból pedig leggyakrabban a nevelés marad ki a gyakorlatban, és személyiségfejlesztés nélkül nem lesznek nyerő típusú, sikerorientált sportolóink, legfeljebb önállóan döntést, kockázatot, felelősséget vállalni képtelen kudarcgerülők.”

Ha ezeket a mondatokat összevetjük például a szerepkörök eredményeivel, akkor azt is megállapíthatjuk, hogy ez a felnőtt kosárlabda sportra is igaz. Ezek a mondatok nekünk edzőknek is legyenek iránymutatóak!

Véleményem szerint fontos volt a kutatás elvégzése, hiszen számos kérdésre, háttér információra a játékosoktól kaptunk választ, és ezek mindegyike hozzájárulhat a szakirodalom bővítéséhez. Sikertült megvilágítani többek között a két rendszer közötti különbséget a szerepkörökkel, átigazolásokkal kapcsolatban. Olyan új adatokat kaptunk, amelyekhez más módon nem jutottunk volna hozzá. Természetesen további kutatás hasznos lenne még.

⁴ <https://index.hu/sport/alapvonal/2023/12/26/balogh-laszlo-edzo-testnevelo-tanar-utanpotlas-akademia-egyetem-tanintezmeny/>

Összefoglalás

Összességében megállapíthatjuk, hogy a kutatás a magyar kosárlabda történetében, ami az elmúlt éveket illeti mindenféleképp hiánypótló. Rengeteg kérdésre választ kapunk a sportolói pályafutással kapcsolatban, bár a dolgozatban elsősorban az akadémiai rendszer előtti időszakot hasonlítottam össze az akadémiai rendszer alatti időszakokkal, ami a játékosok A csoportos szerepköreit illeti, rengeteg olyan új információval gazdagodik a magyar kosárlabda világa, ami azt gondolom, hogy a magyar kosárlabda utánpótlás, és a felnőtt kosárlabda képzés számára hasznos, és előremutató.

A fő célkitűzésem sikert sikerre halmoz, igazolni, alátámasztani a két időszak összehasonlításával, és ezek alapján nyugodtan kijelenthetjük, hogy a magyar kosárlabda világában az akadémiai rendszer bevezetése abszolút pozitív dolog volt. Ma egyértelműen láthatjuk, érezhetjük hatását, eredményeit. Ha a dolgozat elején említett eredményességet tekintjük mérvadónak, és szemrevételezzük az elmúlt évek férfi és női válogatottbeli eredményeket, akkor kézzelfogható az eredmény. Ha ehhez hozzávesszük a magyar kosárlabda férfi és női csapatainak nemzetközi eredményességét, akkor óriási különbséget látunk mondjuk a kilencvenes, kétezres évek és a mostani évek eredményei között. Jelenleg ugyanis több férfi és női csapatunk vesz részt nemzetközi küzdelmekben, eredményesen, szemben a kilencvenes vagy kétezres évekbeli kétcsapatos nemzetközi küzdelmeivel.

Természetesen avval is tisztában vagyok, hogy mindezek a válaszok, új információk új utakat, új kérdéseket, új kutatási lehetőségeket generálnak, ez a következő évek fontos feladata lesz. Megfontolandóak például olyan szabályváltoztatások, amelyek a magyar játékosok játékperceit növelik. Vannak persze próbálkozások, ennek megfelelő kidolgozásához mindenféleképp szükségesek új kutatások.

Irodalomjegyzék

1. Balogh, J. (2019): A TAO rendszer hatása a kosárlabdaedzők elégedettségére és a sportkörnyezetre. *Magyar Edző*, **21(2)**, 49-52.
2. Boncz, I. (2015): *Kutatásmódszertani alapismeretek*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
3. Dr. Nádori László, Dr. Gáspár Mihály, Dr. Rétsági Erzsébet, H. dr. Ekler Judit, Szegnerné dr. Dancs Henriette, Dr. Woth Péter, Dr. Gáldi Gábor (2011): Sportelméleti ismeretek. Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Eszterházy Károly Főiskola, Dialóg Campus Kiadó-Nordex Kft.
4. Smith, A. – Westerbeek, H. (2004): *The Sport Business Future*. Houndmills: Palgrave
5. Sterbenz, T. (2007): Teljesítményértékelés a professzionális kosárlabdázásban. *Vezetéstudomány*, 1.: p. 35–41.
6. Szablics, P. és Sajgó, L. (2023): A hazai férfi NB1/A csoportos kosárlabda bajnokság játékperceinek eloszlása magyar és külföldi játékosok között (2008/09 - 2021/22). *Magyar Sporttudományi Szemle*, **2**, 106.
7. Szablics, P. és Keller, I. (2022): A magyar felnőtt férfi kosárlabda bajnokságok teljesítménymutatóinak összehasonlítása. *Magyar Sporttudományi Szemle*, **2**, 86.
8. Magyar Kosárlabdázók Országos Szövetsége honlapja: www.kosarsport.hu
9. ¹ <https://index.hu/sport/alapvonal/2023/12/26/balogh-laszlo-edzo-testnevelo-tanar-utanpotlas-akademia-egyetem-tanintezmeny/>
10. <https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/6560/1/1014267VEZTUD20140103.pdf>